

دستور جلسه شماره (۱)

عنوان: بررسی وضعیت برگشت محصولات صادراتی کشاورزی ایران (به دلیل باقی مانده سموم و فلزات سنگین)

مرجع طرح موضوع: شوراهای گفت و گوی دولت و بخش خصوصی استان تهران، یزد، زنجان و گلستان

زمان برگزاری جلسه: دوشنبه ۱۴۰۰/۱۰/۲۷ - ساعت ۱۰ الی ۱۲

تعداد صفحات دستور جلسه: ۳ صفحه

تعداد پیوست: ۳ صفحه

شرح موضوع:

با توجه به افزایش روز افزون جمعیت و نیاز بشر به غذا و تلاش برای حفظ محصولات کشاورزی در برابر آفات و بیماری‌ها و دیگر آلودگی‌ها، از سموم و آفت کش‌های شیمیایی در سراسر جهان استفاده می‌شود. به طور کلی اغلب محصولات کشاورزی که در معرض آفت کش‌ها قرار می‌گیرند، مدت زمان کوتاهی بعد از سمپاشی به بازار مصرف ارائه می‌شوند و دوره کارنس^۱ برای ارائه محصول رعایت نمی‌گردد و یا سموم به میزان توصیه شده شرکت تولید کننده آن سم استفاده نمی‌شود و یا پاشش سم به صورت صحیح صورت نمی‌گیرد. در صورتی که رعایت دوره کارنس به خصوص برای محصولاتی که به طور تازه مصرف می‌شوند (مانند فلفل، گوجه، خیار و ...) از اهمیت بالایی برخوردار است و طی نشدن این دوره سبب باقی ماندن مقادیر بالایی از سم در محصولات کشاورزی می‌شود که مسمومیت و مرگ انسان‌ها را به همراه دارد.

طبق آخرین اعلام سازمان بهداشت جهانی (WHO) در آبان ماه ۱۴۰۰، سالانه نزدیک به ۲۵۰۰۰۰ مرگ و میر در سراسر جهان بر اثر مسمومیت اتفاق می‌افتد که آفت کش‌ها به تنهایی باعث مرگ ۱۵۰۰۰۰ نفر می‌شوند. همچنین طبق گزارش شبکه فعال در زمینه آفتکش‌ها (PAN)^۲ سالانه ۳۸۵ میلیون نفر در سراسر دنیا دچار مسمومیت شدید با سموم شیمیایی می‌شوند.

در ماه‌های اخیر اخبارهای متعددی مبنی بر عودت محصولات کشاورزی صادر شده از ایران به برخی کشورها نظیر بازگشت محموله فلفل دلمه‌ای از کشور روسیه، کیوی از هندوستان، سیب زمینی از ازبکستان و بازگشت هندوانه از کشورهای حاشیه خلیج فارس منتشر شده است. در میان این محصولات کشاورزی که اخیراً از مقاصد صادراتی بازگشت خورده اند، فلفل دلمه‌ای که توسط کشور روسیه برگشت داده شد، بیشتر نظر عموم را جلب کرد. بدین ترتیب که در آبان ماه سال جاری، روسیه از ورود فلفل‌های سبز صادراتی ایران به کشور خود جلوگیری نمود. در آن زمان نامه‌ای توسط اداره نظارت بر حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان داغستان به رییس گمرک داغستان نوشته شد و در آن تاکید گردید که واردات فلفل از مبدأ ایران به دلیل آنچه نقض مکرر استانداردهای بهداشتی می‌باشد، به حالت تعلیق درآید. ظاهراً در عنوان این نامه کلی به نام محصولات کشاورزی ذکر شده، اما در متن نامه مذکور به وضوح به فلفل دلمه‌ای اشاره شده

^۱ دوره کارنس (Carnes period): حداقل زمان بین آخرین سمپاشی تا برداشت محصول است که باید رعایت شود تا بقایای سم در محصول تجزیه شده و مقدار آن در سطح محصولات میوه و سبزیجات کاهش یابد.

^۲ PAN (Pesticide Action Network): این شبکه در آمریکای شمالی فعالیت کرده و رسالت آن‌ها به چالش کشیدن موضوع استفاده از آفت کش‌ها در جهان و دفاع از حقوق اولیه سلامت و کیفیت مواد غذایی در جهان می‌باشد.

است. بررسی‌های بعدی حاکی از آن بود که فدراسیون روسیه فلفل وارداتی از ایران را به دلیل نداشتن گواهینامه باقیمانده سموم کشاورزی مرجوع کرده است.

فعالان اقتصادی این حوزه بروز این مشکل جدی در صادرات محصولات کشاورزی ایران را ناشی از علل ذیل می‌دانند:

۱. بیش از حد بودن سموم باقی مانده دارای فلزات سنگین محصولات کشاورزی

۲. استفاده از سمومی که در دنیا منسوخ اعلام شده اند

(با وجود آنکه استفاده از بعضی سموم توسط برخی از کشورها و سازمان‌ها ممنوع اعلام شده است؛ لیکن عدم بروز رسانی لیست سموم و آفت‌کش‌های غیر مجاز سازمان حفظ نباتات با توجه به استانداردهای جهانی و کشورهای مقصد محصولات صادراتی منجر به استفاده تولیدکنندگان از این سموم شده است)

۳. عدم کنترل میزان مجاز سموم مورد استفاده توسط تولیدکنندگان مطابق ماده ۲۸ آئین نامه اجرایی قانون حفظ نباتات کشور مصوب ۱۳۴۶

۴. عدم اندازه‌گیری میزان سموم باقی مانده در محصولات کشاورزی در زمان مناسب قبل از برداشت و صادرات محصول با توجه به نوع محصول، به دلایلی از جمله نبودن آزمایشگاه مجهز و مناسب در استان‌ها و یا عدم وجود دستگاه‌های دقیق آزمایشگاهی. (این مشکل گاهاً منجر به فرستادن نمونه محصولات جهت آزمایش به استان‌های دیگر می‌گردد که علاوه بر زمان بر بودن و هزینه زیاد آن منجر به فاسد شدن و از بین رفتن کیفیت محصولات می‌شود).

۵. توجیه نبودن کشاورزان و تولیدکنندگان محصولات کشاورزی (به خصوص محصولات کشاورزی که به طور تازه مصرف می‌شوند) برای زمان مناسب برداشت محصولات پس از پاشش سم و گذراندن دوره کارنس. (کشاورزان غالباً برای آنکه محصولات تازه تر و ظاهر بهتری داشته باشند، یک الی دو روز بعد از سم پاشی اقدام به برداشت محصول می‌نمایند، بنابراین در این مدت هنوز بقایای سم بر روی محصولات باقی است).

با توجه به علل ذکر شده فوق، باقیمانده سموم در محصولات غذایی مشکلاتی را ایجاد می‌نماید از جمله آنکه علاوه بر اثرات مخرب روی انسان، خسارت‌های اقتصادی هنگفتی به خصوص به صادرکنندگان وارد می‌کند و باعث بازگشت محموله‌های صادراتی و خدشه‌دار شدن نام کشور در صادرات می‌گردد. همچنین متأسفانه پس از عودت این محصولات به کشور، اقدام به فروش آن‌ها در بازار داخلی می‌شود (با قیمتی کمتر از بهای تمام شده) که به شدت برای سلامت جامعه خطرناک است.

در این راستا آگاهی از قوانین تجاری کشورهای مقصد صادرات به عنوان یک راهکار ضروری مطرح است. اما نکته مهم وجود یک ساز و کار نظارتی جدی با امکان پیگیری نتایج آن می‌باشد که این ساز و کار تا کنون در ایران به طور جد ایجاد نشده است و شواهد نشان می‌دهد علیرغم مکاتبات و پیگیری‌های فعالان اقتصادی با مسئولین وقت وزارت جهاد کشاورزی از سال ۱۳۹۸ تا کنون، این مشکل همچنان باقی مانده است.

^۱ ماده ۲۸ آئین نامه اجرایی قانون حفظ نباتات کشور: بهداری‌های هر منطقه موظفند میوه جات و سیفی جات و تره بار و سایر مواد مصرفی خوراکی سمپاشی شده را قبل از عرضه ببازار معاینه و در صورت موجود بودن بقایای سم موضوع را به شهرداری و یا سایر مقامات مربوطه اعلام و از فروش آنها جلوگیری نمایند.

با عنایت به مطالب فوق، شوراهاى گفت و گوی دولت و بخش خصوصی استان های تهران، یزد، گلستان و زنجان درخواست نموده اند حل این مشکل و بررسی پیشنهادهای زیر در دستور کار شورای گفت و گو قرار گیرد:

۱. برنامه ریزی جهت شناسنامه دار شدن محصولات کشاورزی^۱ جهت تسهیل در ردیابی محصول تولیدی (به شرح پیوست)

نظر مسئولین وزارت جهاد کشاورزی و سازمان حفظ نباتات

- پس از انتشار اخبار متعدد بازگشت محصولات کشاورزی ایران از کشورهای مقصد به دلیل وجود باقیمانده سموم در محصولات، مسعود بصیری، سرپرست دفتر توسعه صادرات وزارت جهاد کشاورزی، در نامه ای به انجمن های تولید کننده، صادر کننده و شوراهاى ملی صنایع غذایی اعلام نمود به دلیل اینکه برخی کشورها تغییراتی در استانداردهای وارداتی محصولات کشاورزی خود اعمال کرده اند، فعالان اقتصادی در این حوزه نسبت به دریافت گواهی سلامت از سازمان غذا و دارو اقدام کنند. اما جهت اجرایی شدن این گواهی می بایستی بستر سازی صورت گیرد.
- در تاریخ ۱۴۰۰/۱۰/۱۹ نشست هم اندیشی مدیران حفظ نباتات سراسر کشور در سازمان حفظ نباتات کشور با حضور رئیس سازمان، معاونین و مدیران ستادی و استانی سراسر کشور برگزار گردید و آقای علائی مقدم، سرپرست سازمان حفظ نباتات در این نشست، بر روان سازی صادرات محصولات کشاورزی تاکید کرد و گفت: شرایط صادرات و قرنطینه کشورها تغییر کرده است و از حالت محصول محور به حالت بستر محور تغییر یافته است، یعنی محصولات باید شناسه دار شوند. ایشان با تأکید بر اینکه، پیش نیاز گواهی بهداشت گیاهی، گواهی آنالیز است، تصریح کرد: با راه اندازی سامانه سماک هماهنگی بیش از پیش بین دستگاه ها برای روان سازی صادرات محصولات کشاورزی مهیا می شود. (سامانه مجوزهای الکترونیکی کشاورزی: این پورتال به منظور توسعه دولت الکترونیک و راهبرد فناوری اطلاعات وزارت جهاد کشاورزی ایجاد شده است، در این سامانه مجوز های الکترونیکی کشاورزی و کسب و کار های مربوطه صادر می گردد).
- آقای علائی مقدم همچنین افزود: با دستور وزیر جهاد کشاورزی، معاونت سلامت و امنیت غذایی نیز در سازمان حفظ نباتات کشور تشکیل خواهد شد.

۲. هماهنگی سازمان های ذیربط جهت جایگزینی سموم کم خطر (به شرح پیوست)

۳. آموزش و ترویج کشاورزان با حمایت اتاق های بازرگانی سراسر کشور و همکاری صدا و سیما (به شرح پیوست)

^۱ شناسه دار شدن محصولات: تمام تولید کنندگان موظف شوند مشخصات فنی محصولات (در بحث کشاورزی مشخصاتی مانند گونه گیاهی رقم مورد استفاده در کشت، نام و میزان کودها و سموم استفاده شده و...) را به مراجع ذیربط اعلام کنند.

«سند تحقیقاتی بررسی باقیمانده سموم در محصولات کشاورزی»

رشد جمعیت و نیاز روز افزون به محصولات کشاورزی و وجود عوامل خسارت زا سبب شده تا مصرف سموم و کودهای کشاورزی در چند ده اخیر به شدت افزایش یابد. استفاده نادرست و بی رویه از آفتکشها و وجود پسماند آنها در محصولات باغی و زراعی باعث بروز مشکلات زیست محیطی و بسیاری از بیماریها و ناهنجاریهای انسانی در جامعه شده است.

اهم چالشهای این بخش:

- عدم امکان ردیابی به دلیل شناسنامه دار نبودن بخش عمده محصولات کشاورزی
  - عدم آگاهی کافی کشاورزان از نظر میزان و زمان استفاده از سموم
  - استفاده از سموم پرخطر با دوره کارنس بالا
  - مصرف سموم ارزان و بی کیفیت
  - وجود فروشگاههای غیرمجاز فروش سم
  - استفاده کشاورزان از یک سم برای چند محصول
  - برداشت و عرضه محصولات کشاورزی به بازار قبل از خروج اثرات سم از محصول
  - فروش سموم بدون نسخه گیاه پزشکی
  - تبعیت سنتی از سایر کشاورزان
  - عدم تجهیز آزمایشگاههای کنترل و کیفیت سموم
  - کاهش کیفیت سموم به سبب فقدان توزیع سالم
  - طولانی بودن زمان ثبت سموم کم خطر
  - عدم گسترش استفاده از آفتکشهای ارگانیک
  - مرجوع شدن محصولات صادراتی به دلیل باقیمانده سموم
- با توجه به چالشهای فوق الذکر سه راهکار ترمیمی جهت کنترل مصرف آفتکشها و میزان باقیمانده سموم در محصولات کشاورزی طی بررسیهای انجام شده به شرح ذیل ارائه گردید:

- ۱- برنامه ریزی جهت شناسنامه دار شدن محصولات کشاورزی جهت تسهیل در ردیابی محصول تولیدی
  - ۲- هماهنگی سازمانهای ذیربط جهت جایگزینی سموم کم خطر
  - ۳- آموزش و ترویج کشاورزان با حمایت اتاق تهران و همکاری صدا و سیما
- برنامه های عملیاتی هر یک از راهکارهای پیشنهادی:**

- ۱- برنامه ریزی جهت شناسنامه دار شدن محصولات کشاورزی جهت تسهیل در ردیابی محصول تولیدی:

۱-۱- اطلاع رسانی دستورالعمل صدور پروانه کاربرد نشان حد مجاز آلاینده ها در محصولات کشاورزی و استفاده از سامانه سرگانیک متضمن نحوه و شرح وظایف مراکز فعال در شناسنامه دار نمودن محصولات کشاورزی و نحوه آموزش آنها در برچسب گذاری

۱-۲- برنامه ریزی زمان بندی برای شناسنامه دار کردن محصولات در عرض یک برنامه ۳ ساله با پیشنهاد اولویت به شرح ذیل:

سال اول:

الف- سبزی و صیفی های پر مصرف مانند کاهو ، ، خیار ، گوجه فرنگی، هویج

ب- خشکبار پر مصرف نظیر پسته کشمش گردو و بادام

ج- میوه های باغی نظیر سیب، پرتقال، نارنگی

د- ذرت و پیاز و سیب زمینی بعنوان دو محصول پر مصرف در صنایع غذایی و خانوار

سال دوم: محصولاتی که در کمپوت و مربا مصرف دارند و سایر سبزیجات برگی و حبوبات

سال سوم: سایر میوه های باغی و محصولات کشاورزی

۱-۳- برگزاری همایش در کلیه استانها جهت معرفی سامانه سرگانیک به کشاورزان

۱-۴- ایجاد سرای کشاورزی و یا هولدینگ در مراکز تولید محصولات کشاورزی با هدف برنامه ریزی برای میزان کاشت سالانه (کشت قراردادی)، آموزشهای کوتاه مدت، فروش سموم تأیید شده، شناسنامه دار کردن محصولات، کنترل و حمل آنها و ارسال به مراکز فروش با نظارت بخش خصوصی و حمایت وزارت جهاد کشاورزی و اتاق بازرگانی با استفاده از پتانسیل فارغ التحصیلان کشاورزی.

۲- هماهنگی سازمانهای ذیربط جهت جایگزینی سموم کم خطر

۲-۱- تسهیل مراحل صدور مجوز و ثبت سموم کم خطر (فرآیند اداری و فرآیند آزمایشگاهی) توسط سازمان حفظ نباتات و کوتاه تر کردن زمان ثبت به شش ماه و پذیرفتن اسناد و مدارک سمومی که در کشورهای اروپایی ثبت شده اند.

۲-۲- کنترل مصرف سموم پرخطر (فقط در مصارف پیش بینی شده مصرف گردد)

۲-۳- حذف تدریجی سموم پر خطر از لیست سموم مجاز و جایگزین نمودن آنها با سموم کم خطر (نسل جدید سموم با دوره کارنس حداکثر ۳ روز و باقیمانده صفر و امکان عملکرد مطلوب در دز مصرف بسیار کم)

۲-۴- حذف ارزهای ترجیحی جهت سموم پر خطر

۲-۵- الزام تدریجی تولیدکنندگان داخلی و ارایه تسهیلات لازم جهت تولید سموم کم خطر جهت جایگزینی آن با سموم متوسط و پرخطر

۲-۶- جلوگیری از تولیدات سموم پر خطر

۲-۷- کنترل واردات مواد اولیه از نظر کیفی جهت تولید سموم

۸-۲- نمونه برداری و بازدیدهای دوره‌ای از شرکتهای تولید کننده سموم و فروشگاههای عرضه این محصولات در سراسر کشور توسط سازمان های متولی (سازمان حفظ نباتات و نظام مهندسی)

۹-۲- بررسی و نمونه برداری از خطوط تولید سموم و تعیین درصد خلوص استفاده شده از مواد اولیه خارجی برای سموم تولید داخل توسط سازمان ملی استاندارد و وزارت بهداشت

۱۰-۲- ساماندهی فروش سم و مانیتورینگ فروشگاههای سموم با ایجاد سامانه فروش سموم و تحویل بر اساس نسخه گیاه پزشکی و ثبت محل و نوع محصولی که سم روی آن مصرف شده جهت امکان پایش محصول

۱۱-۲- مبارزه با پخش غیر قانونی سموم و هم چنین جلوگیری از توزیع سموم تقلبی و غیر مجاز

۱۲-۲- حمایت همه جانبه از توسعه کنترل بیولوژیک و غیر شیمیایی آفات در قالب برنامه مدیریت تلفیقی آفات با طرق مختلف مانند حمایت یارانه ای اعطای تسهیلات کم بهره ...

۱۳-۲- اخذ مالیات از آلوده کننده های زیست بومها و صرف آن در راستای بهبود و سالم سازی زیست بوم ها و تا حدودی جبران خسارات

۳- آموزش و ترویج کشاورزان با حمایت اتاق تهران و همکاری صدا و سیما

۱-۳- تهیه محتوای آموزشی جهت مدیریت تولیدکنندگان، واردکنندگان و فروشندگان و مصرف کنندگان سموم با هماهنگی سازمان حفظ نباتات و موسسه تحقیقات گیاه پزشکی و آموزش آن با حمایت مالی و لجستیکی تولیدکنندگان و واردکنندگان سموم

۲-۳- اطلاع رسانی در خصوص ابزار تشویقی صدور گواهی حد مجاز آلایندهی برای محصولات کشاورزی سالم و معرفی سامانه organic.maj.ir

۳-۳- تقویت کلینیک های گیاه پزشکی جهت ارائه خدمات آموزشی به کشاورزان

۴-۳- هماهنگی جهت مشارکت فروشندگان سموم در اطلاع رسانی به مصرف کنندگان در خصوص اطلاعات طریقه مصرف و احتیاطات لازم و درج اطلاعات خریدار

۵-۳- تدوین برنامه (GAP (Good Agriculture Program) و آموزش آن به کشاورزان از طرق تهیه بروشور، برنامه تلویزیونی، کلاس آموزشی و ایجاد برنامه تشویقی برای اعمال GAP توسط کشاورزان

۶-۳- تدوین برنامه آموزشی در خصوص مصرف سموم شامل استفاده از سموم مناسب، مقدار مصرف مناسب و زمان و چگونگی مصرف سموم

۷-۳- تشویق فرآوری کنندگان و تولیدکنندگان مواد غذایی به رعایت الزامات GMP و داشتن سیستم های مدیریت کیفیت.

